

REDAKCIJOS SKILTIS

Kaip bet kurio dalyko, taip ir sociologijos brandą lemia du dalykai: išsamus mokslinio aiškinimo principų pažinimas ir nuoseklus esamų problemų (sociologijos santykio su pačiu gyvenimu) apibrėžimas. Iš tikrųjų tai svarūs motyvai. Visa šio mokslo raidos logika rodo, jog nėra tokių mokslo temų, kurias formuluotų ir toliau plėtotų visiškai nepriklausomas ir savarankiškas mokslininko protas. Jau vien dėl šios priežasties sociologija negalėtų būti ezoteriniu mokslu.

Ne vienam kyla klausimas, ar, sakysim, pakankamai skirtingos pastangos, siekiančios apibrėžti santykį su pačiu gyvenimu, gali bent iš dalies atliepti *bendrasias* sociologijos metodo taisykles? Manau, kad tik išsiaiškinę visų esamų kryptių tarpusavio santykius, galėsime suprasti *kito požiūrio* privalumus ir trūkumus. Nėra abejonės, kad skirtingos mokslo kryptys bei vidinės pakraipos turėtų palankiai skatinti sociologijos plėtrą.

Kaip vis dėlto Lietuvoje nesilaikoma aiškaus, griežto, tiksliau kalbant, *nusistovėjusio* sociologijos mokslo apibrėžimo, – įžvalgiai pastebės kiekvienas – tiek menkliau išmanantis šią sritį, tiek pakankamai gerai įgudęs – šio žurnalo skaitytojas. Dabartinėje lietuvių kalbos vartosenoje žodis *sociologija*, galima sakyti, reiškia statistinių duomenų įvardijimą ir pakartotinius perskaičiavimo veiksmus. Taip stengiamasi išskirti pagrindinius dalykus – šiuo atveju didžiulę įtaką esamos mokslinės krypties pasirinkimui turi vyraujanti kiekybinės analizės tradicija. Kur kas rimtesnių abejonių kelia sąvokų lygmuo

– lyginimo ir įrodinėjimo dalis. Turbūt neabejotina, kad sistemiškos ir įvairiapusės aiškinimo pastangos iš principo turėtų remtis skirtingais mokslinės analizės pradais ir braižyti sudėtinį intelektinį žemėlapi. Sociologai, ne be pagrindo siekdami išsivaduoti iš populiariosios filosofijos ar publicistikos glėbio, neretai pulte puola į kitą kraštutinumą, ieškodami metodinio tikslumo, kuris kartais net užgožia įrodinėjimų svarumą. Krinta į akis mokslinės analizės simetrijos jausmo stygius. Nors kartu yra plėtojami gana skirtingi požiūriai į sociologijos mokslą, tačiau minėtoji kryptis, mūsų nuomone, yra vyraujantis polinkis. Jis rodo svarbų dalyką – tolydžio silpstantį ryšį tarp empirinių duomenų kaupimo ir tokių duomenų teorinio pagrindimo. (Beje, šiuokart pridurtina, kad niekam – ypač šiandieną – nekyla abejonių dėl konkrečių empirinių tyrimų reikalingumo – juk tai brandi Lietuvos sociologijos dalis. Vis dėlto norėtusi tikėti, kad toji kryptis savo pusėn trauks ir antrąją – teorinę pusę, kuri, kaip įprasta, labiau domisi sudedamųjų mokslo dalių pažinimo ryšiais ir bendraisiais kriterijais.)

Sunku pasakyti, kas daugiau lėmė būtent tokios sociologijos krypties pasirinkimą – per ilgus dešimtmečius nusistovėjusi tradicija ar anksti subrendęs, bet gana tvirtas filosofijos medžio kamienas, palaipsniui užgožęs sociologijos duomenų pagrindimo, *įrodinėjimų* poreikį ir jų svarumą, susiaurinęs jos teorinių interesų sritį.

Atsakymo į šį klausimą pirmiausia reikėtų ieškoti pačiame “empirinio fakto” apibrėžime. (Beje, nereikia užmiršti, kad tai irgi nėra taip jau paprasta. Jo atrankos principai reikalauja sistemiškumo kriterijaus.) Ar tikrai gerbiamas ponas “E.F.” yra vienintelis tikras pažinimo srities kriterijus, kurio aritmetinis pranašumas drąsiai leistų daryti visiškai tiksliai, o, galbūt, ir “bešališkas” mokslo išvadas. Mūsų nuomone, toksai tariamas “savaiminis akivaizdumas” ne visai akivaizdus. Yra skirtumas tarp *faktų* analizės ir *teorinių prielaidų* (susijusių su spėjimais apie žmogaus veiksmo motyvus,

ideologines nuostatas, socialinių suvaržymų pobūdį ir pan.) analizės: tik jų visuma sudaro tokią įvairiapusę žinojimo sandarą, kuri vadintina sociologijos vardu. Dar daugiau nevienodumų atsirastų, jei palygintume pačių mokslininkų, kurie ir pasiuva mokslinį fraką ponui “E.F.”, ideologines nuostatas.

Perpratę šią tiesą, visuomet stengsimės sugrįžti prie pačios pradžios, nes sociologija ne tik pateikia atsakymus, bet ir užduoda klausimus. Kartais į juos bandoma atsakyti paprastai ir suprantamai, o kartais – sudėtingai.

Algimantas Valantiejus